

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ИССН: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/Номер:
24, Eylül/September/Сентябрь 2020,
s./pp. 256-273

Geliş/Submitted/ Отправлено: 22.07.2020

Kabul/Accepted/ Принимать: 11.09.2020

Yayımlanmış/Published/ Опубликованный: 20.09.2020

10.29228/kesit.45446

Araştırma Makalesi
Research Article
Научная Статья

Dr. Öğr. Üyesi Salih DEMİRBILEK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye

salihd@omu.edu.tr

 ORCID 0000-0002-6000-7656

DEDE KORKUT OĞUZNAMELERİNDE AİLE*

FAMILY IN DEDE KORKUT OGUZ NAMES

Öz

Bu çalışmada Dede Korkut'un Dresden ve Vatikan nüshaları esas alınmış; Türkmen Sahra nüshası ise aile kavramı geçmediğinden çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bilindiği üzere aile bir toplumun çekirdek yapısıdır. Toplum aile üzerinden temellenir, oluşur. Dolayısıyla aile içi ilişkiler ortaya çıkarıldığında o toplumun kültürü de daha iyi anlaşılır. Bu düşüncelerden hareketle, göçer evli Oğuz Türklerine ait bu destanlardaki aile yapısını incelendi. Böylece Oğuz Türklerinin aile bireyleri ve bireyler arasındaki sıcak ilişkiler Oğuz toplumuna nasıl yansığını görmeye çalıştık. Ayrıca aile yapısının ve bireyler arası ilişkilerin günümüz aile yapısına ve bireyler arası ilişkilere ne oranda yansığını görmeye çalıştık. Burada yapılacak ilk tespit, Oğuzlarda canlı ve sıcak bir aile yapısı mevcut olduğudur. Ayrıca bu aile yapısında bireylerin birbirlerine asla şiddet uygulamadıkları ve birbirlerine düşkün oldukları görülmüştür. Bu haliyle Dede Korkut Oğuznamelerinde geçen aile içi iliş-

* **Cite as/Atıf:** Demirbilek, S. (2020). Dede Korkut Oğuznamelerinde Aile, *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (24): 256-273. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.45446>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

kiler günümüz modern aile tipi için rol model görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Oğuznameleri, Oğuzname, Aile, Eski Türklerde Aile, Akrabalık Terimleri.

Abstract

The Dresden and Vatican manuscripts of Dede Korkut were based on this study; the Turkmen Saharan manuscript were not included in the study as the concept of family did not mention. As is known, family is the core structure of a society. Society is based on the family, it is formed. Therefore, the culture of that society is better understood when domestic relations are revealed. Moving from these ideas, we examined the family structure of nomad Oghuz Turks in these epics. So we tried to see how the warm relations between family members and individuals of Oghuz Turks reflected on the Oghuz society. We also examined how much family structure and interpersonal relationships are reflected in today's family structure and interpersonal relationships. The first determination to be made here is that there is a living and warm family structure in the Oghuz. It was also observed that individuals in this family structure were never violent to each other and were fond of each other. In this case, Domestic relationships in Dede Korkut Oghuznames can be seen as a role model for modern family type.

Key Words: Dede Korkut Oghuznames, Oghuzname, Family, Family in Old Turks, Kinship Terms.

GİRİŞ

Aile sözcüğü Türkçe sözlükte şu şekilde tanımlanmıştır: “Ar. 1. sos. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. sos. Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk. 3. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 4. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü. 5. Eş, karı. 6. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü. 7. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu.” (TS: 2005, 45) Türkçe Sözlük’te aile ile ilgili yirmi üç madde başı zikredilmektedir.

Toplumun en küçük unsuru olan ailenin önemi hakkında Nihat Nirun şu tespitlerde bulunmaktadır:

“Toplumun temel unsuru olarak aile, her geçen gün önemini arttıran, sosyal bilimcilerin ilgilerini üzerinde toplayan bir durum kazanmaktadır. Bu ilgi, endüstri sürecine giren toplumlarda kendiliğinden doğmaktadır. Aile bir sosyal grup olarak küçülmüş, fakat kurum olarak güçlenmiştir. Toplumun sosyal yapısı değişirken ailenin de değişen sosyal yapısında, sosyal ve kültürel rollerinin daha çok güçlendiği gözlenmiştir. Toplumun sosyal ve kültürel temelleri aile içinde beslenir.” (Nirun: 1994, 19).

Türklerde aile kurumunun tarihi ile ilgili yapılmış çalışmalar azdır. Orta Asya’da yaşamış ve halen yaşamakta olan Türklerin aile kurumu hakkında bilgilerimiz yeterli değildir.

“Osmanlı Toplumunda Aile” adlı bir çalışmasında İlber Ortaylı bunun sebebini şu şekilde açıklamaktadır: “Türkiye’de ailenin tarih içindeki gelişimi deyince iki menkıbevî yorum göze çarpardı: 1) İslam öncesi göçebe Türk toplumu ailesi veya 2) Sadece İslam hukukunun bir kısım içtihadlarına göre bir aile çizmek. Bu ikisinin de belirli kıstas ve sağlam verilere dayanmayan tahminlerle bir model halinde ortaya konduğu ve sosyolojik, hukukî tetkiklerin önüne çıkıp onların varsayım ve neticelerini, saptanmış bulgu ve izahlarını inkâr eden ki farazî model olduğu açıktır. İkisi de belirli birer dünya görüşüne, vaziyet alışı göre çizilen modellerdir ve toplumu anlamak isteyen, sorunlara teşhis koymak isteyen bilimsel araştırmalara engeldir.” (Ortaylı: 2006, 137)

Türklerde ailenin yapısı itibarıyla güçlü ve geniş olmasından dolayı dilimizde akrabalık anlatan pek çok sözcük yer almaktadır. “Türkçenin dikkate değer bir özelliği, akraba terimleri bakımından zenginliğidir. Böylesine zengin bir kavramlar dizisi, Türklerin aileye verdiği büyük önemi göstermektedir. Türk ailesinin en eski zamanlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler Dede Korkut Kitabı’nda görülmektedir. Bunlarda evlenme, çocuklar ve onların ilişkileri, bir olağan hikaye gibi anlatılmaktadır.” (Baykara: 2001, 153)

Anne-baba ve çocuklardan oluşan temel aile ya da çekirdek ailede yer alan: “Anne, baba, karı, koca, kız kardeş, erkek kardeş, oğul, kız, bacı, ağabey” hemen akla gelen ilk akrabalık terimleridir. “Dünya dilleri içerisinde evlilik hâdisesi ile yeni bir ev açmak arasındaki ilişkiyi bir kelime ile ifade eden Türkçeden başka bir dil yoktur. “Evlenme”; bir kadınla bir erkeğin, şartlarını kanun ve törenin tayin ettiği çerçevede hayatlarını birleştirmeleri hadisesi olduğu gibi, yeni bir ev açma veya ev sahibi olma anlamını da taşır.” (Şişman 2017:2) Konuşma dilinde bu terimler için daha pek çok sözcük kullanıldığı muhakkaktır. “Eski Türkçe sözlüklere bakıldığında akrabalık ile ilgili yaklaşık yüze yakın terim bulunmaktadır. Bu da bize Türk toplumunda bulunduğu coğrafyadaki komşu kavimlere nazaran sosyal ilişkilerin ne kadar ileri düzeyde olduğunu göstermektedir.” (Aksoy 2011:12) Aileler evlilik yoluyla birbirlerine yaklaşırlar ve aralarında akrabalık oluşturarak yakınlaşırlar. Çekirdek aile akrabalık terimlerinin yanı sıra diğer akrabalık terimleri kısaca şu üç küme içerisinde gösterilebilir (Balaman: 2002, 11-13):

Soya dayalı akrabalık terimleri	Evliliğe dayalı akrabalık terimleri	Sonradan kazanılan düzmece akrabalık türleri
Ebeveyn, kardeş, çocuk, amca, teyze, hala, dayı, dede, nine, ata, torun, amca oğlu, amca kızı, teyze oğlu, teyze kızı, dayı oğlu, dayı kızı, hala oğlu, hala kızı, yeğen, kuzen, kuzin	Dünür, kayınbaba, kaynana, karı, koca, yenge, gelin, damat, elti, görümce, kayınbirader, baldız, enişte, bacanak, kuma	Sütkardeş, sütanne, sütnine, kankardeş, ahiretkardeş, sağdıç, ad babası, kirve

Tablo 1

Eski Türklerde ‘aile’ için kullanılan sözcük tespit edilmemekle birlikte “oğuş” sözcüğü şimdilik kabul görmektedir. Bazı araştırmacılar Türk Bozkır topluluğunun sosyal yapısını beşe ayırmaktadırlar. Bunlar: Oğuş (aile), Urug (aileler birliği), Bod (boy, kabile), Budun / budun

(boylar birliği) ve il (devlet) şeklindedir (Kafesoğlu: 2003, 227). “Eski Türk toplumunda ilk sosyal birlik olan aile bütün sosyal yapının çekirdeğini oluşturuyordu. Çok geniş coğrafyalara yayılan Türklerin varlıklarını korumayı başarmaları, güçlü aile yapıları sayesinde mümkün oluyordu. Türklerde sosyal açıdan yani akrabalık bağı bakımından “geniş aile tipi” yaygınken, hane halkı ve konargöçer bozkır yaşamı esas alındığında Türklerde “çekirdek aile tipi”nin yaygın olduğu söylenebilir. Özgür olan ve Asya Hunlarından beri ata binip ok atan, top oynayıp güreş tutmak gibi ağır sporlar yapan Türk kadını aile içinde güç ve itibar sahibiydi. Gerek aile içi gerekse sosyal ilişkilerde töre’ye uymak gerekiyordu.” (Aksoy: 2004, 256).

Türk dili ve edebiyatının en seçkin eserlerinden olan Dede Korkut Kitabı bilindiği gibi Oğuzların yaşantılarını anlatan destanlardan oluşmuştur. Üç yazma nüshası ele geöen bu destanların Dresden yazmasında boy adı verilen on iki destan yer alır iken; Vatikan yazmasında altı destan anlatılmıştır. Son yazma Türkmen Sahrada ise bir boya yer verilmiştir. Destanlarda canlı bir sosyal yapı görölür. Özellikle aile bireyleri ve onların şahsında Oğuzların günlük yaşantıları, gelenekleri bağlamında ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bazı araştırmacıların destanlarda geöen kahramanların bir kısmını tarihi şahsiyetlerle ilgili görmeleri, destanlardaki başarılı karakter tasvirlerinden kaynaklanmaktadır. Destanlardaki Salur Kazan’ın Türgiş Kağanı Su-lu olduğu düşünülmektedir (Ercilasun: 2002, 22-33).

Daha Dede Korkut Kitabının bir nevi önsözü diyebileceğimiz ilk sayfalarında hikayelere geöiş yapmadan önce Dede Korkut’un tanıtıldığı kısımda kendi ağzından verilen soylamalar atasözü niteliğindedir ve Oğuzların sosyal yaşantısını tasvir ederek aile kurumunun işleyişini belirtirler:

yad oğlın saklamagıla oğul olmaz
böyüyende Salur geder gördüm demez
kül tepecük olmaz, (güwegü oğul olmaz.)

...

kız anadan görmeyince öğüt almaz,
oğul atadan görmeyince sofraya çekmez.
oğul atanun sırrudur, iki gözünün biridür,
devletlü oğul (kopsa terkeşinde tiridür,
devletsüz oğul) kopsa ocagının köridür.
oğul dahı neylesün, baba ölüb mâl kalmasa ?
baba mâlından ne fâyide başda devlet olmasa?

....

ata adını yöritmeyen hoyrad oğul
ata belinden enince enmese yeg
ana rahmine düşince togmasa yeg.
ata adın yöridende devletlü oğul yeg.

.....

dulumından agarsa baba görkli,
ag südin toya emzirse ana görkli.

...

sevgili kardaş görkli

...

oğul görkli

...
karılar dört dürlüdür,
birisi solduran sobdur,
birisi tolduran tobdur,
birisi evün tayagıdır,
birisi neçe söylerisen bayagıdır.

...
Oğuznamelerde geçen aile ve aile bireyleri şunlardır:

Destanın adı	Baba	Anne	Oğul(lar)	Kız(lar)	Akrabalar (aile içi)	Akrabalar (aile dışı)
1.Dirse Han oğlu Boğaç Han destanı	Dirse Han	Hatun	Boğaç Han			
2.Salur Kazan'ın evinin yağmalanması destanı	Salur Kazan (Ulaş oğlu, Bahadır Han'ın Güveyisi)	Burla Hatun	Uruz		Kazan'ın annesi	Kara Göne oğlu Kara Budak (Kazan'ın damadı), Aruz Koca (Kazan'ın dayısı) Karaçuk Çoban'ın kardeşleri (Kıyan Güci ve Demür Güci)
3.Kam Büre oğlu Bamsı Beyrek destanı	Pay Büre Pay Bicen	Beyrek'in annesi	Bamsı Beyrek Delü Karçar	Beyrek'in kızkardeşleri Banı Çiçek		Şökli Melik'in kızı (Beyrek'in eşi)
4.Kazan Bey'in oğlu Uruz Bey'in esir düştüğü destanı	Kazan Bey	Boyu uzun Burla Hatun	Uruz			
5.Duha Koca oğlu Deli Dumrul destanı	Baba	Anne	Deli Dumrul		Deli Dumrul'un eşi ve iki çocuğu	
6.Kanlı Koca oğlu Kan Turalı	Kanlı Koca		Kan Turalı		Selcen Hatun (Kan Tu-	Trabzon Tekürü (Selcen

destanı					ralı'nın eşi)	Hatun'un babası),
7.Kazılık Koca oğlu Yigenek destanı	Kazılık Koca		Yigenek			Emen (Yige- nek'in dayısı),
8.Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destan	Aruz Koca Konur Koca Saru Çoban (Aruz'un çobanı, Tepe- göz'ün babası)	Peri	Basat, Kıyan Selçuk (Basat'ın kardeşi) Tepegöz			Bir ana ve oğlu,
9.Begil oğlu Em- ren'in destanı	Begil	Hatun	Ermen			
10.Uşun Koca oğlu Seyrek destanı	Uşun Koca	Ana	Eğrek, Seğrek		Eğrek ve Seğrek'in hatunları,	
11.Salur Kazan'ın oğlu Uruz'un tutsaklık- tan çıkar- dığı destan	Salur Ka- zan		Uruz			Kara Göne (Salur Kazan'ın kardeşi), Tekürün karısı
12.İç Oğu- za Taş Oğuz asi olup Bey- rek'in öldüğü destan	Kazan,					Kara Göne (Kazan'ın kardeşi), Aruz (Ka- zanın dayısı)

Tablo 2

Oğuznamelerde olaylar, genelde bir ailenin çevresinde gerçekleşmektedir. Aile bireyleri başlarına gelen musibetin mücadelesini verirken diğer Oğuz büyüklerinin de aileye yardıma koştuklarını, yardımlaşma içerisinde zorlukları başlarından savuşturdıklarını ve destan sonunda birlikte şölene katıldıklarını görmekteyiz. Destanlarda aile fertleri birbirlerine çok sıkı bağlıdır. Birbirlerine karşı hiçbir zaman şiddet uygulamazlar. Birbirlerine daima iyi sözlerle

hitap ederler. Birbirlerini üzmemek için yeri gelince sır saklarlar. Sadece yas tuttukları zaman hayata küserler.

Dede Korkut Oğuznâmeleri'ndeki aile yapısını, aileyi oluşturan bireylerden yola çıkarak şu şekilde verebiliriz:

Karı-Koca:

Türkçede kadın eş için kullanılan başlıca sözcükler şunlardır: "Aile, avrat, ayal, ebçi, eş, evdeş, halal, hanım, harem, karı, hatun, ortak, refika, kuma, ömrdaş, yastıktaş, zevce."; Erkek eş için kullanılan başlıca terimler: "Abuşka, adam, bay, beg, cubay, er, eren, erkek, eş, evdeş, halal, kişi, koca, küdegü, ortak, refik, umrdaş, yastıktaş, yoldaş, zevc." (Li, 1999: 9) Dede Korkut kitabında kadın eş için kullanılan ifadeler ise şunlardır: "Hatun, avrat, görklü, munis, yar, hasret, yad kızı, yavuklu, helallik, dişi ehli, ince tonlu, servi boylu, kızıl yanaklu, dar ağızlu, kara kaşlı, kıvrımsı kırk tutam kara saçlı, sultan kızı, başum bahtı, evüm tahtı."

Evlü erkek için daha az ifadeye yer verilmektedir: "Beg, begüm yigit , yigidüm, duvagum eyesi."

Dede Korkut Kitabında eşler birbirlerine büyük bir aşkla bağlanmışlardır. Aralarında husumet, kavga olmaz. Birbirlerinden sır saklamazlar. Anne ve babalarının oğullarına vermedikleri canlarını dahi birbirlerinin yoluna seve seve verirler. Birbirlerine en güzel şekilde hitap ederler. En kızgın olduklarında dahi güzel hitaplarla konuşmalarına başlarlar. "Dede Korkut Hikâyeleri'nde bugün evlilik kurumunu kuşatan âdetlerimizin hepsinin olduğunu söylemek elbette doğru olmayacaktır. Bugünkü âdetlerimizin temel kalıpları o gün de vardı, daha öncesinde de vardı. Ama hikâyelerin yazıya geçirilmesiyle birlikte âdetlerimizin o günkü şekilleri ile kayıt altına alınması bizim için önemlidir. Bu da; bizi bugün kuşatan değerlerimizin kaynağını açıklamakta en önemli dayanak noktalarımızdan birini oluşturmaktadır." (Gönen 2006: 70)

Kadının bir toplum içindeki statüsü, o toplumun sosyo-kültürel yapısını da ortaya koyar. "Yaşadığımız medeniyet devrelerine göre Türk edebiyatında kadın umumiyetle üç şekilde değerlendirilmiştir: 1) İslamiyetten önce ve göçebelik devrinde o, bu devrin ideal erkek tipi olan Alp tipine yaklaşır. Erkek gibi o da ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve icabında düşmanla kahramanca çarpışır. 2) Yerleşik medeniyete ve islamî kültür çevresine dahil olduktan sonra kadın, erkek gibi ve erkekten daha fazla pasif bir karakter arz eder. Toprak ve din, insanları kendinden üstün tabiat veya tabiat-üstü kuvvetlere bağlar. Bu devirde kadının kahramanca vasıflarını kaybederek bir haz ve aşk mevzuu olduğu görülür. 3) Batı medeniyeti tesiri altına girdikten sonra kadının ilkin edebiyatta, sonra hayatta beşerî hakları müdafaa edilir ve tamamiyle erkekle eşit bir seviyeye getirilir." (Kaplan: 1992, 41) Destanların daha başında Ozan'ın dilinden kadınlar: "Solduran ev yapan sulb, solduran sob, tolduran tob ve Neçe söylersen bayagıdır" şeklinde dörde ayrılmıştır. Bunların içerisinde "Ev yapan sulp" en değerlileridir: "Eve bir udlu konuk gelse er adem evde olmasa ol anı yedirür içirür, azizler gönderür. Ol Ayişe, fatima, soyıdur. Hanum! Anun bebekleri bitsün, ocaguna ancılayın hatun gelsün." (s. 199) Dede Korkut kitabındaki kadın karakteri üç grupta toplanabilir: "İdeal eş ve anne tipi, ideal sevgili tipi ve yardımcı tipi." (Ekici 1991: 25)

Bayındur Han'ın emriyle kendisini kara otağa koyup, altına kara keçe döşemeleri ve kendisine kara koyun yağnisi vermelerini hazmedemeyen Dirse Han hemen toyu terk edip, obasına döner. O kızgınlıkla eşini çağırır ve:

“Berü gelgil, başum bahtı, evüm tahtı!
evden çıkub yöriyende selvi boylum,
topugında sarmaşanda kara saçlum,
kurlu yaya benzer çatma kaşlum,
koşa badem sığmayan tar ağızlum,
güz almasına benzer al yanaklum,
kadunum, ziregüm, dölegüm” (DHOBHB, 36)

şeklinde hitap ettikten sonra karısına olayları anlatmaya başlar.

Karısı, oğluyla birlikte ava gittiği halde yalnız dönen Dirse han'a şu şekilde seslenir:

“Berü gelgil başum bahtı evüm tahtı!
han babamın güyegüsi,
kadın anamun sevgüsi,
atam anam verdüğü,
göz açuban gördüğüm,
göngül verüb sevdüğüm,
a Dirse Han!” (DHOBHB, 41)

Begil oğlu Emren destanında canı sıkın kocasının durumunu öğrenmek isteyen karısı kendisine şu şekilde seslenir:

“Altun tahtum eyesi begüm yiğit, göz açuban gördüğüm,
göngül verüb sevdüğüm
.....
ala gözlü bebeklerüng ohşamazsın,
agca yüzlü görklüngle söyleşmezsin.
nedür halüng?” (BOEB,157)

Begil, Bayındur Han'a ve Oğuz'a asi olur. Evine döndüğünde karşılamaya gelen çocuklarını okşamaz, karısına bir şey söylemez. Bu vaziyette sözleriyle kendisini teskin ve teselli eden karısıdır. Begil karısının düşüncelerine değer verir: “Begil'e ava çıkıp ava bingil, gönglüng açıl-sun der. Begil gördi hatun kişinüng akli kelecisi eyidür” (BOEB, 158) Bütün bu konuşma örnekleri bize hep Dede Korkut kitabında eşlerin birbiri hakkında kötü, kırıcı sözden sakındıkları ve birbirlerine derin bir aşk ile bağlandıklarını göstermektedir. Dede Korkut kahramanlarından gerek Deli Dumrul gerekse Seyrek kendileri öldükten sonra eşlerine evlenme izni verdikleri halde, eşler kocalarının bu tekliflerini kabul etmezler, kocalarına olan sadakatlerini gösterirler.

Kadın ile ilgili olumsuz bir davranış örneği ise kadının sır tutamamasıdır. Avda iken atan düşüp ayağını kıran Begil, durumunu kimseye söylemez. Durumunu öğrenmek isteyen karısına söylemek durumunda kalır. Sırrı öğrenen karısı: “Avrat elin eline çaldı, karavaşa söyledi. Karavaş çıkub kapucıya söyledi. Otuz iki dişden çıkan bütün orduya yayıldı, 'Begil atdan

düşmüş ayagı sınımış' deyü." (BOEB, 159) Kadın ile ilgili bir başka olumsuz düşünce örneği ise aldatan kişinin beden zayıflığı yönüyle kadına benzetilmesidir. Bu benzetmede kadının bünyeye zayıf olmasından hareketle aldatan kişi de aldatmanın altında yatan 'karakter zayıflığı' yüzünden birbiriyle özdeşleştirilmiştir. Beyrek, kendisini aldatan Aruz'un yüzüne karşı "Al-dayuban er tutmak avrat işidür. Avratundan mı öğrendün sen bu işi?" (İOTOAOBÖB, 191) der.

Anne-Baba:

Türkçede anne için kullanılan başlıca terimler şunlardır: "Ana-ene, apa-aba, ayi, ebe, eçe, mama, nene, ög, şeşe, valide." Baba için kullanılan başlıca terimler ise: "Aça, aga-aka, apa-aba, ata, eke, baba, dede, kang, papa, peder, tata" şeklindedir (Li: 1999, 7). Dede Korkut Kitabında ise anne için: "Ana, karıcuk ana, kadın ana, hatun ana, karı ana, hatun, karıcuk hatun kişi" ifadelerine yer verilmiştir. Baba için ise: "Baba, beg baba, koca baba, ag sakallu, ata, aga, aziz, izzetlü canum baba, hanum baba" ifadelerine yer verilmiştir.

Anne ve baba ailenin temelidirler, aile onlar üzerine kurulur. Çocukları olmayanları "tanrı kargayubdur (lanetlemiştir)" inancı hâkimdir. Destanlarda hem anne hem de baba hakkı "tanrı hakkı" olarak görülmüştür. Anne ve baba genellikle yaşlıdırlar ve görünüşleriyle tarif edilecekleri zaman anne için: "Ag pürçekli", "agca yüzlü", "karıcuk ana" ifadeleri kullanılır. Ancak destandaki annelerden Tepegöz'ün annesi insanüstü bir varlık olan 'Peri kızı'dır. Baba için: "ag sakallı" ifadesi kullanılmaktadır. Anne-baba çocuklarını düşman üzerine yollamaktan vazgeçirmek için onlara "Ag sakallı babanı aglatmagıl, ag pürçekli ananı bozlatmagıl" şeklinde yalvarırlar. Dede Korkut, kahramana dua edeceği zaman: "Ag sakallu babanun yeri uçmag olsun, Ag pürçekli ananun yeri behişt olsun" der. Destanların sonunda genellikle anne ve babaya "muştucu" gönderilir. Anne baba savaştan dönen çocuklarını yolda karşılarlar, çocuklar da onların ellerinden öper.

Anne ve baba da çocukları üzerine her zaman titrer, onların yoklukları kendilerine dünyayı zindan eder. Bamsı Beyrek'in tutsak alınıp götürüldüğünü bilmeyen ailesi, onun öldüğünü sanarak yıkılırlar: "Beyregün babası kaba sarık götürüb yere çaldı, tartdı yakasın yırttı. "ogul! ogul!" deyüben böğürdi, zarılık kıldı. Ag bürçeklü anası büldür büldür akladı, gözünün yaşın dökdi. Acı tırnak ag yüzineçaldı, al yanagın tartdı. Kargu gibi kara saçını yoldı. Aglayubanı sıklayubanı evine geldi." (BBOBBB, 78) Destanın sonunda Bamsı Beyrek ailesine kavuşur. Ağlamaktan gözleri kör olmuş babası Bay Büre, oğlunu tanımak için etrafındakilere: "Oglum idügin andan bileyim: sırça parmagını kanatsun, kanını destmala dürtüsün, gözüme süreyin. Açılacak olurisa oglu Beyrek'dür dedi." (BBOBBB, 93) der. Bu ifadelerde Hz. Yakup'a da telmih söz konusudur.

Destanlarda anne babalar çocukları için her fedakârlığa katlanırlar. Tepegöz destanında Kapak Kan'ın hatunu iki oğlundan birini Tepegöz'e vermiş, sıra elinde tek kalan çocuğuna gelmiştir. Evladını korumak için Basat'a gider, ona yalvarır. Basat kadına acır, esirlerinden birini ona verince çocuğunu kurtarmış olur.

Destan kahramanları da anne ve babalarına derin bir sevgi ile bağlıdırlar. Salur Kazan'ın evini yağmalayıp eşini, oğlunu esir eden düşmanla çarpışmadan önce esir alınmış yaşlı

annesini güvene almak isteyerek düşmandan ‘karıcuk olmuş ana’sını serbest bırakmalarını ister. Çünkü yaşlı olduğundan atların altında kalmasından endişe etmektedir:

“Karıcuk anam getürübdürürsin,
mere kafir, anamı vergil mana,
savaşmadın urışmadın kaydayım,
gerü döneyim, gedeyim, bellü bilgil” (SKEYB, 62)

Destanlarda anne ve baba çocuklarına şefkatle bağlıdırlar. Ancak Dede Korkut Kitabında anne ve babanın olumsuz örnekler olarak gösterildiği tek örnek: Deli Dumrul’un anne ve babasıdır. Kendi çocukları için canlarını sakınırlar.

Çocuklar:

Dede Korkut Kitabı’nda çocuklar için “kardaş (candan iki kardaş), kızan” sözcüklerinin yanı sıra büyük kardeşler için: “Aga, ulu kardaş”; Küçük kardeşler için ise “kiçi kardaş” kullanılmaktadır.

Dede Korkut Kitabında çocuksuz ailenin Allah tarafından lanetlenildiğine inanılır. “Hikayelerin ideal, güzel ve yüce üzerinde odaklanmış bir estetik yapısı olduğunu şimdiden belirtelim. Dede Korkut hikayeleri etik, estetik, dini ve sosyal anlamda ideal bir dünya tasarımıdır. Oğul kızı olmamak etik, estetik, dini ve sosyal anlamda bir eksikliklerdir. Bunun düzeltilmesi gerekir. Bayındır Han bir davet tarzı ile insanları çoluk çocuk sahibi olmaya teşvik eder.” (Uç: 2003, 54) Dirse Han oğlu Boğaç Han destanında Bayındır Han’ın düzenlemiş olduğu toya katılmaya gelen Dirse Han’ı kara çadıra koyarlar, altına kara keçeyi sürerler, önüne de kara koyunun yağnisini getirirler. Dirse Han buna: “Bayındır Han benim ne egsüklüğüm gördü? Kılıcumdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden alacak kişileri ağ otaga, kızıl otaga kondurdu?” şeklinde tepki gösterince Bayındır Han’ın adamları: “Hanum, bu gün Bayındır Han’dan buyruk şöyledir kim: ‘Oğul kızı olmayanı Tangrı teala kargayubdur, biz dahi kargaruz demişdür’” (DHOBHB, 35) şeklinde karşılık verirler.

Bu lanetten kurtulmanın çaresi -bir evlat sahibi olmak için- yapılacak iş, Dirse Han’ın karısının ağzından şöyle anlatılmaktadır:

“Hay Dirse Han, bana gazab etme,
incitüb acı sözler söyleme, Yeründen örü turgıl,
ala çadırın yer yüzine dikdürgil,
atdan aygır, deveden bugra, koyundan koç öldürgil,
İç Oguzun, Taş oguzun beglerin üstüne yıgnak etgil,
aç görsen toyurgıl,
yalıncak görsen tonatgil,
borcluyı borcından kurtargıl,
depe gibi et yığ,
göl gibi kımız sagdur,
ulı toy eyle, hacet dile,
ola kim bir agzı dualının alkışıyla tanrı bize

bir müsülman ayal vere" (DHOBHB, 37)

Bir müddet sonra Dirse Han'ın oğlu olur. Dirse Han, oğlunu süt anneye verir: "Oğlan-cuğunu dayelere verdi, saklattı" (DHOBHB, 37).

Dede Korkut destanlarında çocukların büyümesi ata sözü biçiminde "Eyegülü ulalur, kaburkalu böyür" şeklinde anlatılmaktadır. Göçebe için hayat şartlarının doğurduğu güçlüklerden dolayı erkek çocuk, kız çocuğa oranla daha itibar görür. Kardeşler birbirlerine sevgiyle bağlıdır. Birbirlerine hitap ederlerken: "Kara tagum yüksegi kartaş", "karanulu gözüm aydını kardaş" gibi gayet nazik bir ifade kullanırlar. Kardeşsizlik zordur:

"Üç yüz altmış altı al ava binse
kalu geyik üzerine gavga kopsa
kardaşlu yigitler kalkar kopar olur.
kardaşsuz miskin yigit ensesine yumruk tokinsa
aglayuban dört yanına bakar olur,
ala gözden acı yaş döker olur." (UKOSB, 170)

Segrek esir olan kardeşini kurtarmaktan kendisini vazgeçirmek isteyenlere karşılık:

"Emdi Egrege Seyrek yaraşur
kardaşum sagımış, kayurmazam.
kardaşsuz Oguzda turmazam.
karangulu gözüm aydını kardaş!" (UKOSB, 170)

diyerek kararlılığını bildirir.

Salur Kazan'ı tutsak eden kâfirler, Salur Kazan'ın oğlu ve kardeşi olduğunu bildikleri için kendisini öldürmekten çekinirler.

Erkek Çocuk:

Dede Korkut kitabında erkek çocuklar: "Oğlancug, aga, yigit, beg, ahı, alp, arslanum ogul, kuzıcağ, kuluncug, bebegüm, gelinümün çiçeği ogul, ban evümün kabzası ogul, görür kızum aydını ogul, tutar belüm kuvveti ogul, begüm kardaş, boz oğlan, kara tagun yüksegi, gözlerin aydını, ulu ogul, kici ogul." sözleriyle geçmektedir.

Destanlarda her ailenin soyunu devam ettirecek bir erkek çocuk vardır. Bazı destanlarda iki erkek çocuğu olan babalar da vardır. Uşun Koca gibi. Uşun Koca'nın ulu (büyük) oğlunun adı Eğrek, kiçi (küçük) oğlunun adı da Seyrek'tir. Erkek Çocuklar babalarının adıyla tanınırlar: Aruz oğlu Basat, Uşun oğlu Seyrek gibi.

Hikâyelerin başında (Giriş bölümünde) Dede Korkut'un ağzından söylenen soylamada oğul şöyle vasıflandırılmaktadır:

"Yad oğlın saklamağula ogul olmaz, Böyüyende salur geder, gördüm demez. Kül depecük olmaz, güyegü ogul olmaz. Ogul atadan görmeyince öğüt almaz. Devletlü ogul kopsa terkeşinde tiridür, devletsüz ogul kopsa ocagınun köridür. Ogul dahi neylesün, baba ölüb mal kalmasa? Baba malından ne fayide başda devlet olmasa? Ata adını yoritmyen hoyrad oğul, ata belinden enince enmese yeg, ana rahmine düşince toğmasa yeg. Ata adın yoridende dev-

letlü ogul yeg." (DKO, 29,30,31,32)

Dirse Han ve eşi Allah'tan kendilerine " müsülman oğul" dilerler.

Destanlarda babalar oğullarına karşı son derece şefkatle hitap ederler. Kazan oğlu Uruz'a hitap ederken:

"Kara tagum yüksegi ogul!
karanulu gözlerüm aydını oğul!
alpum uruz, aslanum uruz." (SKTOUÇB,186) der.

Erkek çocuklar için: "Baş kesmek, kan tökmek hünerdir." Ancak baş kesip, kan döktükten sonra ad kazanabilirler. Adlarını da Dede Korkut'tan alırlar. Erkek çocuklar on beş-on altı yaşlarına geldiklerinde "büyümüş, alp, deli, bahadır" olarak vasıflandırılırlar. Bu yaşa kadar, varsa aile içindeki bir kara haber, kendilerine bildirilmez. Erkek çocuklar onu tesadüfen, bir başkasından öğrenirler.

Oğlan hüneri babasından öğrenir. Hüner göstermeyenler oğlanlar ise: "Kuş yürekli olup, anasının yanına kaçarlar". Uruz, babası Aruz'un kendisi on altı yaşına geldiği halde hâlâ "Kan döküp, baş kesmediği" şikâyetine cevap olarak:

"A beg baba, devece böyümişsin,
köşekçe aklun yok.
depece böyümişsin,
tarıca beynün yok.
hüneri ogul atadan mı görür öğrenür,
yohsa atalar oguldan mı öğrenür?" (KBOUBTOB, 97)

şeklinde itiraz eder.

Erkek çocuklar, kendi rüşünü ispatlamışsa otagda babalarının sağında, halen ispatlamamışlarsa karşılarında otururlar. Erkek çocuklar, babalarının sözünü dinlerler, bir dediğini iki etmezler: "Ol zamanda ogul ata sözün iki eylemezidi. İki eylese ol oğlı kabul eylemezleridi." (KBOUBTOB, 101) Oğlan çocuklar esir düştükleri zaman düşman tarafından bir güzel hırpalanırlar: "Ag etinden kan çıkınca dögdiler, 'baba!' deyü aglattılar, 'ana!' deyü bozlatılar" (KBOUBTOB, 102)

Erkek çocuklar evlenecekleri "helalliğe alacakları" eşte aradıkları özellikleri ise nasıl bir eş istediğini soran babasının sorusuna Beyrek'in verdiği cevapta buluruz: "Baba, mana bir kız alı ver kim men yerimden turmadın ol turmah gerek, men kazaguç atuma binmedin ol binmah gerek, men karimüme varmadın ol mana baş getürmek gerek. Bunun gibi kız alı ver, baba mana" (BBOBBB, 73). Evlilikle ilgili bir gelenek de "Oguz zamanında bir yiğit ki evlense oh atardı, ohı ne yerde düşse anda gerdek dikeridi." (BBOBBB, 77) Evlilik kendi boyundan bir kızla olabileceği gibi, dış obadan hatta kafir bey kızlarıyla da olabilmektedir. Babaların ölmeden önceki son bir dilekleri oğullarının mürüvvetlerini görmektir. Kanlı Koca oğlu Kan Turalı'ya: "Yarenler atam öldi men kaldum, yerin yurdın tutdım. Yarın ki gün men ölem oğlum kala. Bundan yegreki yohdur ki gözüm görür iken, ogul, gel, seni evereyim." (KKOKTB, 124) şeklinde söyler.

Seyrek, kavga eden iki çocuğa da birer şaplak atar. Çocuklardan biri yediği dayağın acısıyla ona bir kardeşi olduğunu ve esarete yaşadığını söyleyiverir. Dede Korkut Kitabında olay şu şekilde anlatılmıştır: “Eski tonun biti, ögsüz oğlanun dili acı olur. Biri eydür: “Mize mizüm ögsüzligümüz yetmez mi? Bize eye urursın? Hünerün var ise kardaşun Alınca kalesinde esirdür. Var anı kurtar.” (UKOSB, 168)

Dede Korkut'ta erkek çocukta görülebilecek bazı davranışlar hoş karşılanmaz. Bu davranışlar Dirse Han ile oğlu Boğaç'ın arasını açmak isteyenler tarafından Dirse Han'a oğlu Boğaç'ı gammazlarken şu şekilde anlatılmıştır: “Görir misin Dirse Han, neler oldu? Yarımasun yarçımasun, senün oğlın kür kopdı, erçel kopdı. Kırk yigidin boynın aldı, kalın oguzun üstüne yöriyiş etti. Ne yerde güzel kopdıyisa çeküb aldı, ağ sakallu kocanun azgın söğdi, ağ bürçeklü karınun südin tartdı. Akan turı sulardan haber gece, arkurı yatan Ala tagdan teber aş, hanlar hanı Bayındır'a haber vara : ‘Dirse Han’un oğlu bid’at işlemiş’ deyeler. Gezdüğinden öldüğün yeg ola. Bayındur Han seni çağıra, sana katı gazab eyleye. Böyle ogul senin nene gerek? Böyle ogul olmakdan olmamak yegdür, öldürsene!” (DHOBHB, 39)

Oğul çocuk için “ahı” kelimesi de kullanılmaktadır. Bu sözcüğün Arapça kökenli olduğu ve “kardeşim” manasına geldiği yolundaki söyleme karşılık; sözcüğün Türkçe asıllı olup “akı ‘cömert, civan’” demek olduğu görüşe (Demirbilek: 2005, 277-283) Dede Korkut Kitabındaki kullanım da desteklemektedir. Dirse Han'ın karısı, oğlu Boğaç'ı göremeyince hizmetindeki “Kırk ince kız”la aramaya çıkarlar. Ormanlıkta vurulmuş, kanlar içinde oğlunu görünce yanına koşar, yardım ederken bir yandan da şu soylamayı söyler:

“Kara kıyma gözlerün uyhu almış,
açgıl ahı,
on ikice sünüceğün üzen olmuş,
yağsur ahı,
tanrı veren tatlu canun seyranda imiş,
inde ahı
.....(DHOBHB, 44)

Kız Çocuk:

Dede Korkut Kitabı'nda kız çocukları için: “Kici kız karındaş, ulı kız karındaş, biker kız, kaza benzer kız, ince bellü, ala gözlü” ifadelerine yer verilmiştir.

Destanlarda kız çocukların sayısı azdır. Her ailenin kız çocuğu olmamasına karşılık bazı ailelerde birden fazla kız çocuğu bulunur. Örnek olarak Bay Büre'nin yedi kızı vardır. Kız çocuğu için kullanılan bir atasözü de: “Kız anadan görmeyince öğüt almaz” şeklindedir

Bazı oğuz kadınlarının yanlarında “kırk ince kız” vardır. Bu kızlar hem kadına hizmet ederler hem de onunla birlikte savaşa giderler. Dirse Han'ın karısı avdan dönmeyen oğlunu, yanına “Kırk ince kız”ı alarak aramaya gider. Salur Kazan'ın evi yağmalanınca kafirler, Salur Kazan'ın hatunu Boyu Uzun Burla Hatun'la birlikte hizmetindeki “Kırk ince bellü kız”ı esir ederler. Salur Kazan'ın eşi Boyu Uzun Burla Hatun, oğlu Uruz'u kurtarmak için savaşan bu kızları Uruz kurtulunca azat edip “Kırk eyü kul” ile evlendirir.

Kız çocuklarının esir olan babaları ya da erkek kardeşleri için: “Kaza benzer kızı gelini ag çıkarub kara geydi.” denilerek yasa büründükleri anlatılır. Bamsı Beyrek’in öldüğünü sanan yedi kız kardeşi şöyle söyler: “Kızı gelini kas kas gülmez oldu, kızıl kına ag eline yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ag çıkardılar kara tonlar geydiler ‘vay begüm kartaş! Muradına, maksudına erişmeyen yalnız kardeş!’ deyüb ağlaştılar, böğrüşdiler.” (BBOBBB, 78)

Kazan esaretten kurtulunca: “Kaza benzer kızı gelini karşı gelip elin öpdiler, ayağa düşdiler.” sözleriyle baba-kız hasretinin sona erdiği anlatılmaktadır.

Salur Kazan’ın Kalın Oğuz Beylerine verdiği şölende kendilerine dokuz kafir kızı hizmet etmektedir: “Tokuz kara gözlü, hub yüzlü, saç ardına örlü, gögsi kızıl dögmeli, elleri bileginden kınalı, barmakları Nigarlı mahub kafir kızları kalın oğuz beglerine sagrak sürüb içerdiler.” (SKEYB, 50)

Dede Korkut, Bamsı Beyrek için istediği “kız kardeşi” Banı Çiçek’i Kardeşi Delü Dündar’dan isterken, kızı: “Aydan arı, günden görklü” şeklinde vasıflandırır. Kız çocukların evlenmiş olması “Kızı göçürmek” (BBBOBBB, 72) şeklinde dile getirilir.

Diğer Akrabalar:

Kazılık Koca Oğlu Yegenek hikâyesinde, Emen, eniştesi Kazılık Koca’yı tutsaklıktan kurtarmak için altı kere hisara sefer düzenlemesine karşılık başarılı olamaz. Emen’in yeğeni Yegenek babasını kurtarmak için hisara yaklaştığında dayısı Emen’i rüyasında görür. Dayısı Emen daha sonra kendisine kavuşur, hep beraber kaleye hucüm edip Kazılık Koca’yı kurtarırlar. Destanlarda dayı olan bir diğer kimse de Kazan Beyin tayısı At ağızlu Aruz Koca’dur.

Bayındur Han’ın güyegüsü (damadı) Ulaş oğlu Salur Kazan, Aruz’un güyegüsü Beyrek’tir.

Kazan Begün kartaşı Kara Gönedir. Kara Göne Kazan Beg’in oğlu Uruz’un emmisidir / amcasıdır. Uruz’un dedesi (annesinin babası) Hanlar hanı Bayındur Han’dır. Kara Göne’nin oğlu Kara Budak Salur Kazan’ın yeğenidir.

Beyrek ve Eğrek aynı zamanda sağdıçtırlar.

Gelin- kaynana – kayın peder:

Gelin için: “Gelin, anam kişi, agca yüzlü gelin, görklü baş, ala göz, kızum kişi, gelincüg, kaza benzer gelin, görkli gelin” ifadeleri kullanılmıştır. Destanlarda Kayın ana ve Kayın ata’ya da yer verilir.

Segrek, kardeşini kurtarmak için herkesten habersiz yola çıkma hazırlığı yaparken, yeni evlendiği “agca yüzlü gelin” eşi: “Kademi kutsuz gelin deyince udsuz gelin desünler.” der. Sonra da:

“Atamdan yegrek kayın ata!
anamdan yegrek kayın ana!

kaytabanun buğrası ürkdi geder...” (UKOSB, 171)

şeklinde soylayarak Segrek'in gitme hazırlığını Segrek'in anne ve babasına haber verir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu incelemede Dede Korkut Kitabında aile kavramı aileyi oluşturan karı-koca, anne-baba, çocuklar, erkek çocuk – kız çocuk ve diğer akrabalar çerçevesinde ele alınmıştır. Aile fertleri için şunlar söylenebilir:

Karı-Koca: Dede Korkut Kitabında ailenin reisi doğal olarak erkektir. Ancak bu aile içi meselelerde erkeğin tek başına hareket ettiği anlamına gelmemelidir. Aile içi meselelerde muhakkak danışıklı olarak meseleler karara bağlanır. Eşler arasında güven, sevgi ve saygı esastır. Birbirleri hakkında hiçbir olumsuz hareket görülmez. Tek olumsuzluk Begil oğlu Emre destanındaki kadının kocanın sırrını saklayamamasıdır. Çocukları olamayan eşlerin ise Tanrı'nın gazabına uğradığına inanılır.

Anne-baba: Anne-baba ailenin temelidirler, aile onlar üzerine kurulur. Destanlardaki anne-baba portresi genellikle yaşlı karakterlerdir. Anne ve babalar daima fedakâr tiplerdir. Daima çocuklarının üzerlerine titrer, saadetlerini diler, kötü haberleri onlardan gizlerler. Çocuklarının kara haberleriyle onlar da karalar bağlayıp hayata küsmektedirler. Tek amaçları örnek, toplumda saygı gören çocuklar yetiştirmektir. Söylenilenlere aykırı örnekler ise: Deli Dumrul hikâyesinde geçer. Burada verilecek eşler arasındaki fedakârlık mesajının kaygısından dolayı anne-baba karakterleri olumsuz olarak resm edilirler. Ayrıca Tepegöz'ün annesi insanüstü bir varlık, bir peri kızı olduğunu belirtelim.

Çocuklar: Yukarıda değinildiği gibi Dede Korkut Kitabında çocuksuz eşlerin tanrının lanetine uğradığına inanılır. Hikâyelerde daha çok erkek çocuklar konu edilmiştir. Hikâyelerde kardeşler birbirlerine sıkıca bağlıdır. Birine gelen dert diğerlerini de kahreder. Hikâyelerde karı-koca, anne-baba için bir örnek de olsa olumsuz tipler yer aldığı halde kardeşler arası böyle olumsuz bir örneğe yer verilmez.

Erkek Çocuk: Destanlarda her aile soyunu devam ettirecek bir oğlan çocuğu ister. Erkek çocuklar doğumdan kısa bir müddet sonra süt anneye verilir. Yine erkek çocuklar babaları tarafından eğitilirler ve yaptıkları kahramanca bir hareketten sonra ad alırlar.

Kız Çocuklar: Destanlarda kız çocuklardan genellikle erkek çocuklara oranla daha az bahsedilir. Ancak kız çocukların da erkek çocuklar gibi iyi eğitildiğini görüyoruz. Evlenecek erkek çocuklar eşlerinin kendileri gibi mert ve savaşçı olmasını dilerler. Kızların evlenmeleri “kızı göçürmek” deyiimiyle ifade edilir.

Diğer akrabalar: Hikâyelerde çekirdek ailenin üyeleri dışında dayı, amca, güyegü, dede, yeğen, kaynana ve kayın peder görülür. Bu akrabaların hikâyelerdeki rolü genellikle akrabalığın sağlamlığı ve yardımseverliği noktasındadır.

Dede Korkut Kitabı için aile konusunda genel söylenilecek özellikler şunlardır:

Dede Korkut Kitabının Dresden ve Vatikan nüshalarında, aile kurumuna sadece son hikaye olan İç Oğuz Taş Oğuz asi olup Beyrek'in öldüğü destan'da yer verilmez. Bu hikaye dışındaki bütün hikayelerde olay bir ailenin ve o ailenin fertleri arasında geçer.

Hikâyelerde aile içi şiddet asla yer almaz. Aile bireyleri birbirlerine karşı son derece nazik, sevecen ve saygılıdır. Adeta modern aile tipiyle karşılaşırsınız. Kin, kavga, alay, küfür ve argo aile bireyleri arasında yoktur.

Aileler genellikle çekirdek aile şeklinde tespit ettiğimiz anne-baba ve çocuklardan oluşur. Erkek çocuklar evlenince aileden kopmaz, anne ve babalarıyla oturmaya devam ederler.

Her aile bireyi 'örnek' karakteri temsil eder. Aile bireyleri nasıl olması gerekiyorsa öyledir. Aile içerisindeki görevini bilir ve yerine getirir. Rollerde çatışma yaşanmaz. Bu yüzden her aile normal bir görüntü gösterir.

Dede Korkut kitabında zengin bir akrabalık terminolojisi ile karşılaşırsınız. Bu kavramlar bizim hem geçmişle günümüz arasında bir bağ kurmamızı ve kültürel süreklilik bağlamında kültürel kodlarımıza ve kaynaklarımıza erişimimizi sağlar. Dede Korkut Oğuznâmeleri bizim kültürümüzün vazgeçilmez temel kaynakları arasında tartışmasız biçimde yerini sağlamlaştırmaktadır.

Kısaltmalar

1. (DHOBHB) Dirse Han oğlu Bogaç Han Boyu,
2. (SKEYB) Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boy,
3. (BBBOBB) Bay Büre Beg oğlu Bamsı Beyrek Boyu,
4. (KBOUBTOB) Kazan Beg oğlu Uruz Begün tutsak Olduğu Boy,
5. (DKODDB) Duha Koca oğlu Deli Domrul Boyu,
6. (KKOKTB) Kanlı Koca oğlu Kan Turalı Boyu
7. (KKOYB) Kazılık Koca oğlu Yigenek Boyu,
8. (BDÖB) Basat Depegözi öldürdüğü Boy,
9. (BOEB) Begil oğlu Emren Boyu,
10. (UKOSB) Uşun Koca oğlu Segrek Boyu,
11. (SKTOOUÇB) Salur Kazan tutsak olub oğlu Uruz çıkardığı Boy,
12. (İOTAOBÖB) İç Oguza Taş Oğuz asi olup Beyrek öldüğü Boy.

KAYNAKÇA

(DKO) Tezcan, Semih - Boeschoten, Hendrik; Dede Korkut Oğuz-nameleri (2001), Yapı Kredi yay., İstanbul.

(TS) Türkçe Sözlük (2005); Türk Dil Kurumu yay., s. 45, Ankara.

Aksoy, İlhan (2011). "Türklerde Kadın ve Çocuk Eğitimi". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. C.4. s.16. www.sosyalarastirmalar.com.tr 11-19 s.

Aksoy, Mustafa; "Türklerde Sosyal Yapı"(2004), Türk Tarihi ve Kültürü, Pagem yay., s. 255-265.

- Ankara.
- Balaman, Ali Rıza; Evlilik Akrabalık Türleri (2002), Kültür Bakanlığı yay., Ankara.
- Baykara, Tuncer; Türk Kültür Tarihine Bakışlar (2001), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay., Ankara.
- Binyazar, Adnan; Dede Korkut (1991), Cem yay., İstanbul.
- Cemşidov, Şamil; Kitab-ı Dede Korkut (1990), Haz.: Üçler Budak, Kültür Bakanlığı yay., İstanbul.
- Demirbilek, Salih; “Ahi Kelimesinin Kökenine Dair” (2005), I.Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, Gazi Üni., Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yay., c.I, s.277-283, Kırşehir.
- Doğan, İsmail; “Türklerde Aile” (2004), Türk Tarihi ve Kültürü, Pagem yay., s. 267-285, Ankara.
- Ekici, Metin; “Dede Korkut Kitabı’nda Kadın Tipleri” (1999), Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni, AKM yay., s.123-139, Ankara.
- Ekiz, Osman Nuri; Dede Korkut Hikayeleri (1992), Engin yay. İstanbul.
- Ercilasun, A. Bican; “Salur Kazan Kimdir?” (2002), Milli Folklor Dergisi, S. 56, s. 22-33, Ankara.
- Ergin, Muharrem; Dede Korkut Kitabı –Metin, Sözlük- (1986), Ebru yay., İstanbul.
- _____; Dede Korkut Kitabı-I (1989), Türk Dil Kurumu yay., Ankara.
- _____; Dede Korkut Kitabı-II (1991), Türk Dil Kurumu yay., Ankara.
- Gökyay, Orhan Şaik; Dede Korkut Hikayeleri (1995), Dergah yay., İstanbul.
- _____; Dedem Korkudun Kitabı (2000), Milli Eğitim Bakanlığı yay., İstanbul.
- Gönen, Sinan (2006). “Dede Korkut Hikâyeleri’nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri”. Milli Folklor Dergisi. S.69. Ankara. 62-71 s.
- Kafesoğlu, İbrahim; Türk Milli Kültürü (2003), Ötüken yay., İstanbul.
- Kaplan, Mehmet; “Dede Korkut Kitabında Kadın” (1992), Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-I, Dergah yay., s.41-54, İstanbul. (Türkiyat Mecmuası, c.9, s.99-112, İstanbul)
- Kırbaç, Selçuk; Dedem Korkut (1999), Şule yay., İstanbul.
- Kırzioğlu, M. Fahrettin; Dede Korkut Oğuznameleri (2000), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay., Ankara.
- Li, Yong-Song; Türk Dillerinde Akrabalık Adları (1999), Simurg yay., İstanbul.

-
- Nirun, Nihat; Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür (1994), AKM yay., Ankara.
- Ortaylı, İlber; Osmanlı Toplumunda Aile (2006), Pan yay., İstanbul.
- Sakaoğlu, Saim; Dede Korkut Kitabı –İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar- I, II (1998), Selçuk Üniversitesi yay., Konya.
- Savran, Hülya; “Dede Korkut Kitabında Anne Çocuk İlişkisi” (2004), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.: 7, S. 12, s. 89-103, Balıkesir.
- Şişman, Bekir (2017). Türk Kültüründe Evlilik. (Geleneğin Son Yüzyılı – Samsun Örneği). Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Uç, Himmet; “Dirse Han Oğlu Buğaç Han Hikayesi” (2003), Milli Folklor Dergisi, S. 60, s. 47-57, Ankara.
- Tezcan, Semih; Dede Korkut Oğuznameler Üzerine Notlar (2001), Yapı Kredi yay., İstanbul.